

สังคมแบบไหน ที่คนไทยอยากมีลูก?

เจณิตตา จันทวงษา

HIGHLIGHTS

- สถานการณ์เด็กเกิดน้อยปรากฏชัดยิ่งขึ้นในปี 2564 มีเด็กเกิดใหม่เพียง 5 แสนคน ต่ำกว่าจำนวนผู้เสียชีวิตเป็นครั้งแรก สอดคล้องกับความเห็นคนรุ่นใหม่ที่มองว่าการแต่งงานและมีลูกเป็นเป้าหมายชีวิตลำดับท้าย
- ความมั่นคงทางการเงินและการงานเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจมีลูก เลี้ยงลูก 1 คน จนถึงอายุ 21 ปี พ่อแม่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 1.53 ล้านบาท และหากต้องการให้ลูกมีคุณภาพชีวิตที่ดี ก็อาจต้องจ่ายมากกว่า 3 ล้านบาท
- ไทยยังขาดระบบสนับสนุนในการเลี้ยงเด็ก ทั้งสิทธิลาคลอดพ่อแม่ ศูนย์เด็กเล็กที่ครอบคลุม และพื้นที่เลี้ยงเด็กในสถานทำงาน ฯลฯ
- รัฐต้องปรับระบบนิเวศเลี้ยงดูเด็ก ตั้งแต่เพิ่มเงินอุดหนุนเด็กเล็ก ถ้าวินัย ขยายสิทธิลาคลอด พัฒนาคุณภาพศูนย์เด็กเล็ก และลงทุนด้านความรู้ เพื่อลดภาระพ่อแม่ สร้างแรงจูงใจให้คนอยากมีลูก และที่สำคัญคือสร้างสังคมที่เอื้อให้เด็กทุกคนเติบโตได้อย่างเต็มที่

ที่มา: 101

เมื่อช่วงต้นปีที่ผ่านมา “ตัวเลขเด็กเกิดใหม่” สร้างแรงสั่นสะเทือนให้กับสังคมไทยและจุดประเด็นให้เกิดการถกเถียงขึ้นอีกครั้ง เพราะจำนวนเด็กเกิดใหม่มีแนวโน้มน้อยลงต่อเนื่องทุกปี โดยปี 2564 ที่ผ่านมามีเด็กเกิดใหม่เพียง 544,570 คน เป็นตัวเลขต่ำที่สุดในรอบ 50 ปี ลดลงจาก 10 ปีที่แล้วมากถึง 3 แสนคน และยังเป็นปีแรกที่จำนวนผู้เสียชีวิตสูงกว่าจำนวนเด็กเกิดใหม่ (แผนภูมิที่ 1) พร้อมกับที่ประเทศไทยได้เคลื่อนตัวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์เป็นประเทศแรกในบรรดาประเทศกำลังพัฒนา หรือที่นักวิชาการเรียกว่า “แก่ก่อนรวย”

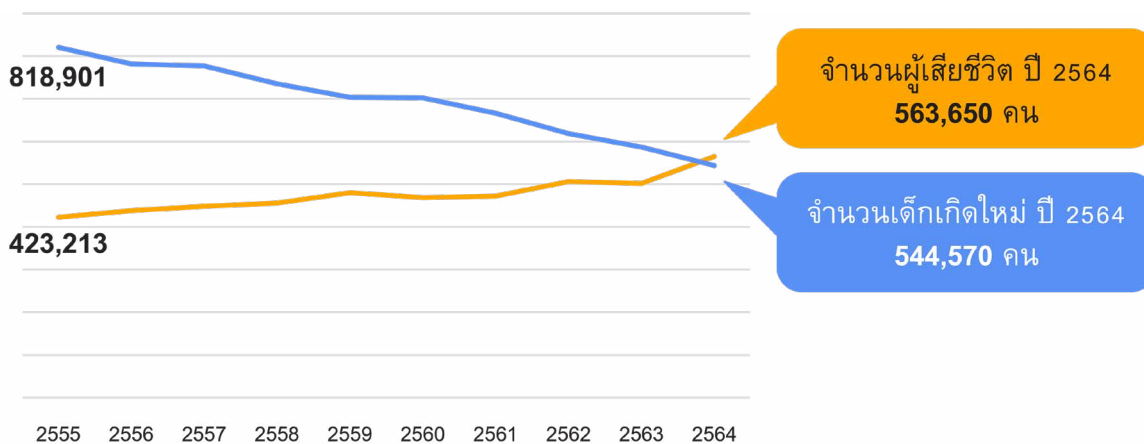
ปรากฏการณ์ “เกิดน้อย-อายุยืน” ก่อผลกระทบผูกโยงเป็นลูกโซ่ในหลากหลายมิติ ทั้งโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง ภาวะขาดแคลนแรงงานที่รุนแรงขึ้น และส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจเปราะบางมากขึ้น หากมองในระยะยาว ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงและ

หนักหน่วงที่สุดคงหนีไม่พ้น ‘เด็กรุ่นปัจจุบัน’ ที่ต้องแบกรับภาระหนักขึ้นในการขับเคลื่อนประเทศ เมื่อเข้าสู่วัยแรงงาน ต้องดูแลประชากรวัยพึ่งพิงอย่างผู้สูงอายุมากขึ้น และอาจสร้างเนื้อสร้างตัวได้ยากกว่าคนรุ่นก่อน

แม้ว่าที่ผ่านมารัฐบาลจะพยายามสนับสนุนให้คนมีลูกมากขึ้นอยู่ตลอด ผ่านนโยบายกระตุ้นให้คนมีลูกเพื่อชาติ แต่ปรากฏชัดแล้วว่า การพูดเพียงอย่างเดียวไม่ได้ผล การดำเนินนโยบายส่งเสริมให้คนมีลูกที่เป็นไปอย่างถูกที่ถูกทาง อาจต้องย้อนกลับไปตั้งต้นกันตั้งแต่คำถามพื้นฐานว่า “อะไรทำให้คนไทยในปัจจุบันมีลูกน้อยลง ซ้ำลง จนถึงไม่อยากมีลูกเลย” เพราะการมีลูกในยุคสมัยนี้มีราคาแพง? เพราะผู้หญิงเลือกที่จะเป็นโสดมากขึ้น? หรือเพราะทัศนคติเรื่องการมีครอบครัวที่เปลี่ยนไป? หากเป็นเช่นนั้นแล้ว “สังคมแบบไหนที่จะทำให้คนเหล่านี้อยากมีลูกมากขึ้น”

แผนภูมิที่ 1

อัตราการเกิดและตายของประชากรไทย ปี 2555-2564 และสัดส่วนผู้สูงอายุ

ที่มา

สำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2564

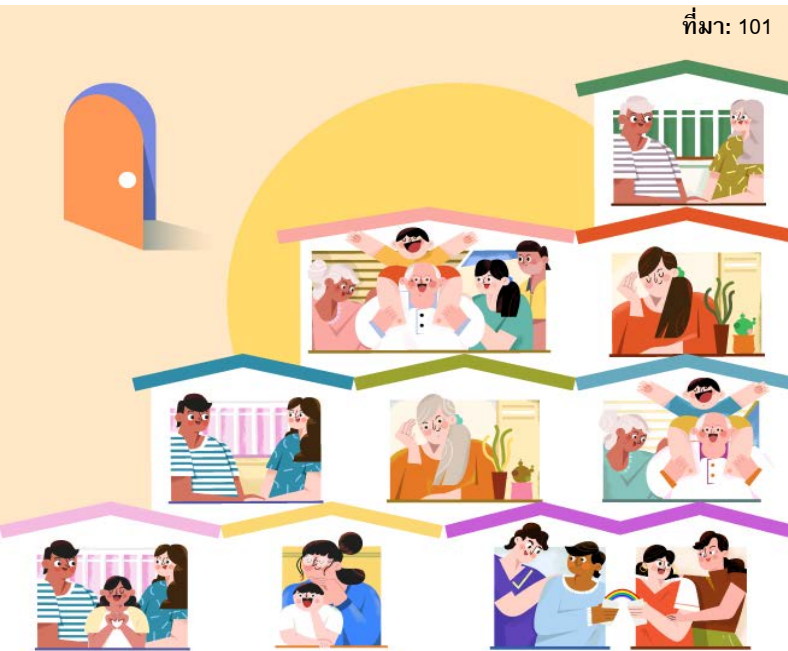

การมีลูกอาจไม่ใช่คำตอบของ คนรุ่นใหม่อีกต่อไป

งานวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการมีบุตรผ่าน การสร้างสมดุลระหว่างการทำงานและการ สร้างครอบครัวที่มีคุณภาพ (2559) จัดทำโดย ผศ.ดร.มนสิการ กาญจนะจิตราและคณะ นำเสนอ “ปัจจัยที่คนรุ่นใหม่ไม่ยอมมีลูก” จากการสำรวจ ความเห็นและการให้คุณค่าเกี่ยวกับการสร้าง ครอบครัวของคนเจนเอกซ์และเจนวายหรือกลุ่ม คนที่เกิดระหว่างปี 2508-2522 และ 2523-2540 โดยเหตุผลสำคัญมี 3 ข้อคือ ปัจจัยด้านค่านิยมใน การสร้างครอบครัว ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัย ด้านเวลา/สมดุลในการใช้ชีวิต¹

1. การให้คุณค่าเรื่องการสร้างครอบครัว เปลี่ยนไป

คนรุ่นใหม่ไม่ได้ยึดติดกับนิยามครอบครัว แบบเดิมที่ประกอบด้วย “พ่อ แม่ ลูก” แต่เปิดรับ รูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งคู่รักที่เลือกไม่มี ลูก พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ไปจนถึงคนโสดที่อยู่ตัวคนเดียวหรืออยู่กับพ่อแม่ งานวิจัยพบว่ารูปแบบของ ครอบครัวที่แตกต่างอาจไม่ใช่ปัจจัยชี้วัดคุณภาพ ของครอบครัว การมีลูกจึงไม่ใช่สิ่งจำเป็นหรือขาด ไม่ได้สำหรับการสร้างครอบครัวอีกต่อไป

ที่มา: 101

ครอบครัวไทยในปัจจุบันมีหน้าตาที่หลากหลาย ทั้งครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวข้ามรุ่น ครอบครัวที่ไม่มีลูก และครอบครัว LGBTQ+

2. การมีลูกสำหรับคนเจนเอกซ์และเจนวาย เป็นเป้าหมายชีวิตลำดับท้าย

คำตอบเรื่องเป้าหมายชีวิตในช่วง 5-10 ปี ของคนเจนเนอเรชันนี้สะท้อนว่า สิ่งที่พวกเขาอยากทุ่มเทเวลาให้มากกว่าการแต่งงานและมีลูกคือการสร้างความมั่นคงทางการเงิน ความก้าวหน้าทางการทำงาน และการดูแลชีวิตส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเนื้อสร้างตัว การมีธุรกิจ การผ่อนคอนโดหรือบ้าน การท่องเที่ยว การดูแลพ่อแม่

และดูแลสุขภาพตัวเอง น่าสนใจว่าแม้กระทั่งในกลุ่มคนที่ตั้งใจจะแต่งงานและมีบุตร ก็เลือกที่จะสร้างฐานะทางการเงินให้มั่นคงในระดับหนึ่งก่อน ทำให้เห็นว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่คนรุ่นปัจจุบันคำนึงถึงเสมอในการตัดสินใจสร้างครอบครัว

3. งานยุ่งจนไม่มีเวลา ถ้ามีลูกก็อาจเสียสมดุลในการใช้ชีวิตส่วนตัว

การต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการทำงาน ทำให้คนรุ่นนี้จินตนาการถึงชีวิตที่ต้องรับผิดชอบเด็กอีกคนหนึ่งไว้แทบไม่ออก จากเดิมที่การทำงานก็เบียดบังเวลาส่วนตัวในการทำกิจกรรมอื่นๆ อย่างการใช้เวลากับตัวเองและเพื่อนๆ มากพออยู่แล้ว หากมีลูกก็เท่ากับว่าอิสระในการใช้เวลาส่วนตัวเหล่านี้จะหายไป และอาจทำให้ความสุขและความพอใจของชีวิตลดน้อยลงด้วย พวกเขาจึงมองไม่เห็นว่าจะสร้างสมดุลระหว่างการทำงานและการสร้างครอบครัวได้อย่างไร

“การต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการทำงานทำให้คนรุ่นนี้จินตนาการถึงชีวิตที่ต้องรับผิดชอบเด็กอีกคนหนึ่งไว้แทบไม่ออก”

เลี้ยงลูก 1 คน พ่อแม่ต้องใช้ เงินเฉลี่ย 1.53 ล้านบาท

การเลี้ยงดูเด็กหนึ่งคนจนกว่าเขาจะสามารถหาเลี้ยงตัวเองได้นั้น พ่อแม่ผู้ปกครองต้องแบกรับค่าใช้จ่ายมหาศาลเป็นเวลาหลายปี การจะมีลูกในยุคที่สภาพเศรษฐกิจเติบโตต่ำและเหลื่อมล้ำสูงเช่นนี้จึงไม่ใช่เรื่องง่ายนัก

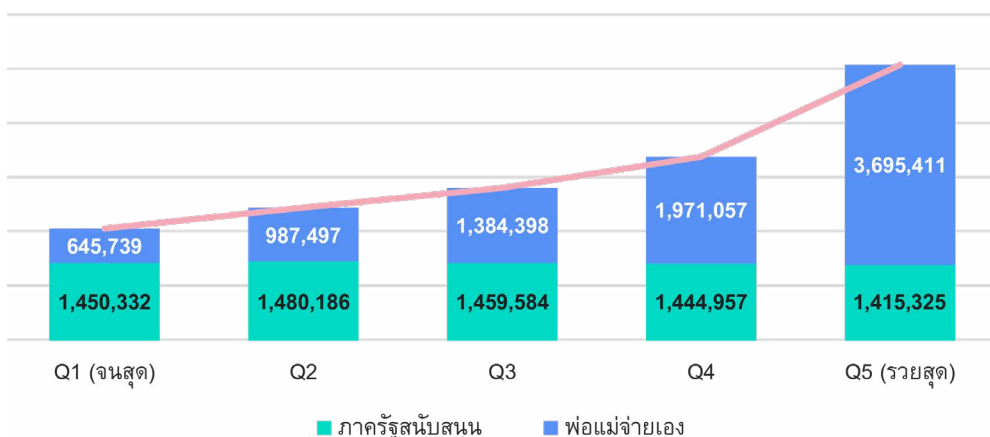
หากวิเคราะห์ทรัพยากรที่ต้องใช้ในการเลี้ยงดูบุตรที่จำเป็นต่อการเลี้ยงดูเด็ก 1 คน จากข้อมูลบัญชีกระแสการโอนประชาชาติ ปี 2562 คำนวณมูลค่ารายจ่ายเพื่อการบริโภคของเด็กทั่วประเทศตลอดช่วงอายุดังกล่าวโดยไม่คิดอัตราเงินเฟ้อ พบว่า การเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 21 ปี (เทียบเท่ากับจบการศึกษาระดับปริญญาตรี) มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 3 ล้านบาท หรือปีละประมาณ 150,000 บาท โดยภาครัฐและพ่อแม่รับภาระกันคนละครึ่ง เงินที่ภาครัฐสนับสนุน เช่น

เงินอุดหนุนการศึกษาและบริการสุขภาพต่างๆ คิดเป็นจำนวน 1.46 ล้านบาท (ร้อยละ 49) ในขณะที่พ่อแม่ต้องจ่ายเองอีก 1.53 ล้านบาท (ร้อยละ 51) คิดเป็นปีละประมาณ 76,500 บาทหรือเดือนละ 6,375 บาท

ตัวเลข 3 ล้านบาทนั้นเป็นค่าเฉลี่ยของครัวเรือนทั้งประเทศ แต่ในความเป็นจริงครัวเรือนในระดับรายได้ต่างกันย่อมมีต้นทุนค่าใช้จ่ายสำหรับเลี้ยงดูเด็กที่ต่างกัน ในสังคมที่การแข่งขันสูงเช่นนี้ ครัวเรือนที่ยังร่ำรวยก็ยังคงลงทุนกับลูกได้มาก หากคำนวณเฉพาะค่าใช้จ่ายของพ่อแม่เองพบว่า ช่องว่างระหว่างต้นทุนของครัวเรือนที่รวยที่สุดและครัวเรือนที่จนที่สุดนั้นห่างกันมากถึง 5.7 เท่า โดยครัวเรือนควินไทล์ที่ 5 (รวยที่สุด) มีต้นทุนกว่า 3.7 ล้านบาท ในขณะที่ครัวเรือนควินไทล์ที่ 1 (จนที่สุด) มีเพียง 645,739 บาท (แผนภูมิที่ 2)

แผนภูมิที่ 2

ค่าใช้จ่ายสำหรับการเลี้ยงดูลูก แยกตามเศรษฐกิจฐานะของครัวเรือน

ที่มา
บัญชีกระแสการโอน
ประชาชาติ พ.ศ. 2562

การลงทุนที่สูงกว่าย่อมหมายถึงการสนับสนุนให้ลูกเข้าถึงอาหารที่มีคุณภาพ ของเล่น และเครื่องมือเสริมพัฒนาการ เข้าเรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพ และโอกาสทำกิจกรรมสร้างประสบการณ์ได้มากกว่า ในขณะที่ครอบครัวที่มีทุนจำกัด มีแนวโน้มเกิดภาวะทุพโภชนาการมากกว่า เข้าถึงการศึกษาน้อย พัฒนาการด้อยกว่า มีโอกาสและความฝันจำกัดกว่า ตลอดจนรายได้ที่อาจน้อยกว่าในระยะยาว ดังนั้น เพื่อเติมเต็มต่อให้ลูกมีคุณภาพชีวิตที่ดี พ่อแม่หลายคนจึงอาจต้องกัดฟันทุ่มลงทุนกับลูกมากกว่า 3 ล้านบาท

ทว่า ไม่ใช่ทุครอบครัวที่จะมีกำลังมากพอในการสนับสนุนให้เด็กได้เติบโตอย่างเต็ม

ศักยภาพ จากจำนวนเด็กอายุไม่เกิน 21 ปีทั่วประเทศกว่า 13.6 ล้านคน มีเด็กจำนวน 4.8 ล้านคนที่กระจุกตัวอยู่ในครัวเรือนยากจน ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนอยู่ที่ 2,973 บาท และได้รับผลกระทบโดยตรงจากปัญหาความเหลื่อมล้ำ ในขณะที่เด็กในครัวเรือนร่ำรวยที่สุดจำนวน 1.1 ล้านคน อยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ย 26,954 บาท หรือมากกว่าเด็กยากจนที่สุด 9 เท่า (แผนภูมิที่ 3)

“เพื่อเติมเต็มต่อให้ลูกมีคุณภาพชีวิตที่ดี พ่อแม่หลายคนจึงอาจต้องกัดฟันทุ่มลงทุนกับลูกมากกว่า 3 ล้านบาท”

แผนภูมิที่ 3

จำนวนเด็กและเยาวชน แบ่งตามระดับรายได้ของครัวเรือน

กลุ่มครัวเรือน	รายได้ / คน / เดือน	รายจ่าย / คน / เดือน	จำนวนเด็ก 0-6 ปี	จำนวนเด็กต่ำกว่า 21 ปี
1 (จนสุด)	2,973	3,577	1,466,201	4,842,070
2	5,231	4,976	918,648	3,374,915
3	7,906	6,928	671,918	2,635,352
4	11,870	9,933	380,829	1,723,078
5 (รวยสุด)	26,954	18,709	251,525	1,054,847

ที่มา

101 PUB คำนวณจากข้อมูลการสำรวจสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ปี 2562

สิทธิลาคลอดของไทย ยังไม่เพียงพอ - ขาดระบบ สนับสนุนในการเลี้ยงเด็ก

นอกจากปัจจัยด้านเงินทุนแล้ว อีกประเด็นสำคัญคือปัจจัยด้าน 'เวลา' ภาระการงานที่หนักโดยขาดสวัสดิการที่เพียงพอทำให้พ่อแม่หลายคนยังไม่สามารถจัดสรรเวลาเพื่อครอบครัวได้อย่างเต็มที่ ส่วนหนึ่งเพราะสิทธิลาคลอดของแรงงานไทยยังไม่เพียงพอและไม่ครอบคลุม

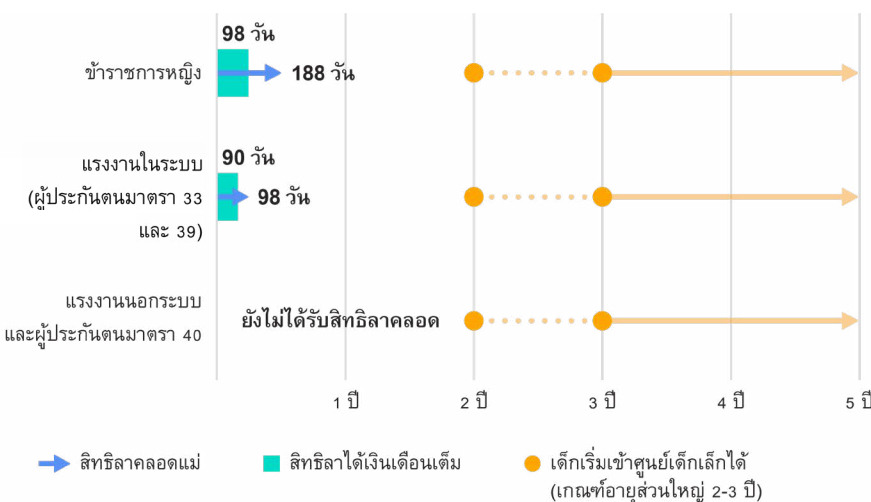
ปัจจุบันข้าราชการหญิงได้สิทธิลาคลอดมากที่สุดอยู่ที่ 188 วัน แรงงานหญิงในระบบมีสิทธิลา 98 วัน ในขณะที่แรงงานนอกระบบซึ่งเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุดของประเทศยังไม่มีสิทธิลาคลอดแม้แต่วันเดียว ประกอบกับเกณฑ์อายุในการเข้าศูนย์เด็กเล็กของรัฐกำหนดไว้ที่ 2-3 ปี

จึงทำให้เกิดช่องว่างระหว่างที่พ่อแม่ต้องกลับไปทำงาน แต่ก็ยังไม่สามารถฝากลูกไว้ที่ศูนย์เด็กเล็กได้ (แผนภูมิที่ 4)

สุดท้ายพ่อแม่จึงอาจต้องดิ้นรนหาวิธีอื่นๆ เช่น เลี้ยงลูกเอง โดยที่พ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่งอาจต้องลาออกจากงานเพื่อให้สามารถเลี้ยงลูกได้อย่างเต็มที่ บางครอบครัวอาจเลือกฝากเด็กไว้กับญาติ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกในระยะยาวได้ หรืออีกตัวเลือกคือการจ้างพี่เลี้ยงเด็กหรือส่งลูกเข้าเนอสเซอรี่ ซึ่งแน่นอนว่ามีค่าใช้จ่ายที่สูงและไม่ใช่ว่าทุกครอบครัวที่สามารถเลือกแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้ได้

แผนภูมิที่ 4

ช่องว่างระหว่างสิทธิลาคลอดและเกณฑ์อายุที่เด็กสามารถเข้าศูนย์เด็กเล็กของรัฐได้

ที่มา
มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 11 มกราคม 2565; พ.ร.บ. คู่สมรสแรงงาน พ.ศ. 2562; กฎกระทรวง คู่สมรสแรงงาน ภาคเกษตรกรรม พ.ศ. 2557

โครงสร้างเศรษฐกิจสังคม ลงโทษผู้หญิงที่เป็นแม่

อีกหนึ่งเหตุผลที่มักถูกนำเสนอว่าเป็นปัจจัยของอัตราการเกิดที่น้อยลง คือ แนวโน้มการอยู่เป็นโสดของผู้หญิงในปัจจุบัน งานวิจัย “Gold Miss” or “Earthy Mom”? Evidence from Thailand โดย ผศ.ดร.ศศิวิมล วรณศิริ ปวีณวัฒน์ และ Lusi Liao พบว่า ร้อยละ 50-60 ของผู้หญิงไทยรุ่นใหม่โดยเฉพาะที่เกิดในช่วงทศวรรษ 2520 และจบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีแนวโน้มชะลอการแต่งงานให้ช้าลง จนถึงเลือกอยู่เป็นโสดและไม่มีลูกเลย (แผนภูมิที่ 5) ด้วยเหตุผลว่ายิ่งเรียนสูงและมีรายได้มาก ต้นทุนค่าเสียโอกาสจากการแต่งงานและการลาคลอดลูกก็ยิ่งเพิ่มสูงขึ้น²

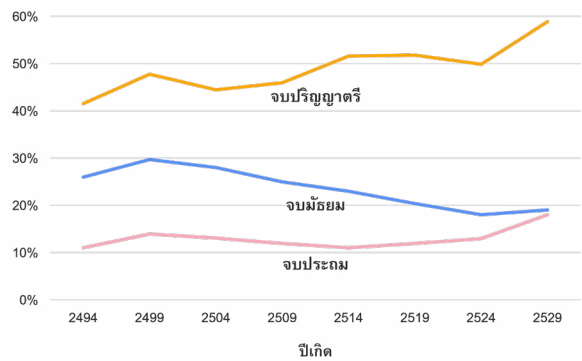
ส่วนหนึ่งยังเป็นผลจากทัศนคติทางเพศในสังคมที่คาดหวังให้ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วต้องทำหน้าที่ในบ้านและนอกบ้านได้ดีพอๆ กัน จนสร้างความกดดันและทำให้ผู้หญิงจำนวนหนึ่ง “ต้องเลือก” ระหว่างการมีลูกและความก้าวหน้าในการทำงาน

อีกปัญหาสำคัญคือ “ความแตกต่างของค่าจ้างระหว่างคนที่มีลูกและไม่มีลูก” (parenthood wage gap) โดยผู้หญิงที่มีลูกจะได้รับค่าจ้างน้อยกว่าผู้หญิงที่ไม่มีลูกร้อยละ 30³ หรือหากลาออกจากงานเพื่อเลี้ยงลูกเป็นเวลา 2-3 ปี ก็มี

ความเสี่ยงที่ตำแหน่งงานนั้นจะหายไป กลับเข้าไปทำงานใหม่ยากขึ้น หรือหากได้กลับไปทำงาน สภาพแวดล้อมในที่ทำงานส่วนใหญ่ก็ยังไม่เอื้อต่อการเลี้ยงลูกและทำงานไปด้วยในเวลาเดียวกัน เช่น ยังไม่มีพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับให้นมลูกที่ออฟฟิศ และอาจเผชิญกับอคติในที่ทำงาน ราคาที่ผู้หญิงต้องจ่ายให้กับการตัดสินใจเป็นแม่คนจึงเป็นเสมือนบทลงโทษที่อาจทำลายเส้นทางอาชีพทั้งชีวิต

แผนภูมิที่ 5

ร้อยละของผู้หญิงที่เป็นโสดแบ่งตามระดับการศึกษา

ที่มา

Gold Miss” or “Earthy Mom”? Evidence from Thailand (2019)

ถึงเวลาปรับระบบนิเวศ การเลี้ยงเด็ก

เมื่อกลับไปคำถามหลักว่า “สังคมแบบไหนที่คนไทยอยากมีลูก?” คำตอบอาจมีหน้าตาหลากหลาย ตั้งแต่สังคมที่ช่วยสนับสนุนให้การเลี้ยงดูเด็กไม่ยากลำบากสำหรับพ่อแม่จนเกินไป สังคมที่ให้สวัสดิการและไม่ลงโทษการมีลูก จนถึงสังคมที่เอื้อให้เด็กทุกคนเติบโตได้อย่างเต็มศักยภาพไม่ว่าจะยากดีมีจนเพียงใด

การพูดกระตุ้นให้ประชาชนมีลูกมากขึ้นเพียงอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ รัฐจำเป็นต้องสร้างระบบนิเวศการเลี้ยงเด็กที่ช่วยให้พ่อแม่สามารถเลี้ยงดูได้อย่างมีคุณภาพและไม่สร้างความยากลำบากให้กับพวกเขาจนเกินไป ศูนย์ความรู้ นโยบายเด็กและครอบครัวเสนอทางออกและความเป็นไปได้ทางนโยบาย ดังนี้

1. เงินอุดหนุนเด็กเล็กถ้วนหน้าเป็นไปได้ ไม่เป็นภาระทางการคลัง

ปัจจุบันการใช้จ่ายงบประมาณสำหรับเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิดราว 16,000 ล้านบาทต่อปี ซึ่งน้อยมาก โดยคิดเป็น 1 ใน 7 ของงบประมาณ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเท่านั้น แต่นโยบายดังกล่าวนี้ยังเป็นแบบคัดกรองที่ทำให้ครัวเรือนยากจนตกหล่นไปถึงร้อยละ 30 และเงินที่ให้นั้นยังไม่ครอบคลุมต้นทุนมากพอที่จะช่วยเด็กในครัวเรือนยากจนได้อย่างเพียงพอ⁴

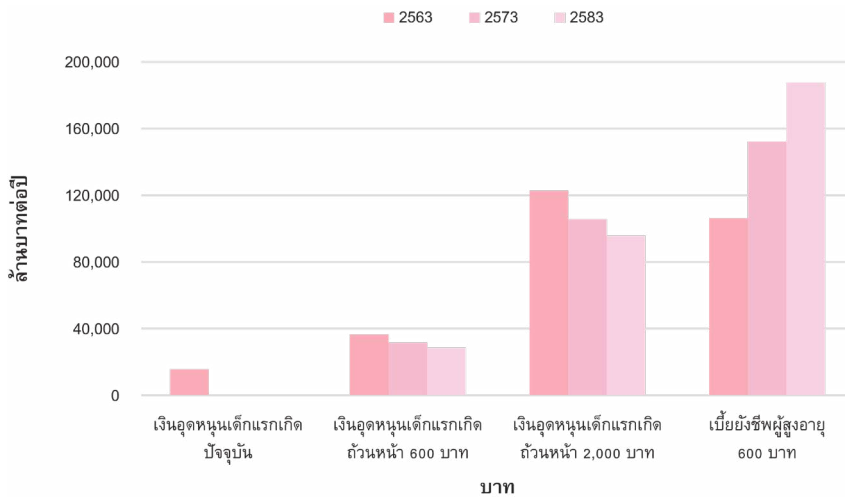
ในอนาคตการงบประมาณของเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิดจะมีแนวโน้มลดลงตามจำนวนเด็กเกิดใหม่ การปรับนโยบายให้เงินอุดหนุนกับเด็กเล็กทุกคนอย่างถ้วนหน้าจึงเป็นแนวทางที่เป็นไปได้ ไม่สร้างภาระทางการคลัง และคุ้มค่าที่จะลงทุนเพื่อแก้โจทย์ใหญ่ของประเทศ

หากจัดสรรเงินอุดหนุน 600 บาทต่อเดือน ให้เด็กแรกเกิดอายุ 0-6 ปี อย่างถ้วนหน้า จะใช้งบประมาณต่อปีอยู่ที่ 36,961 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากเดิม 21,121 ล้านบาทต่อปี ซึ่งยังน้อยกว่างบประมาณหลายด้านของประเทศในปัจจุบัน ไม่ว่าจะ งบประมาณประกันราคาปาล์มน้ำมัน 22,185 ล้านบาท งบประมาณจัดซื้อเรือดำน้ำ 2 ลำ 22,250 ล้านบาท งบประมาณก่อสร้างอาคารรัฐสภาแห่งใหม่ 22,987 ล้านบาท และงบประมาณสวัสดิการข้าราชการของข้าราชการจำนวน 74,000 ล้านบาท (แผนภูมิที่ 6) ถ้าหากรัฐเล็งเห็นว่าปัญหาเด็กเกิดใหม่น้อยลงเป็นประเด็นสำคัญจริง ก็ควรต้องเร่งลงทุนให้มากขึ้น

“หากจัดสรรเงินอุดหนุน 600 บาทต่อเดือน ให้เด็กแรกเกิดอย่างถ้วนหน้า จะใช้งบประมาณต่อปี 36,961 ล้านบาท น้อยกว่างบประมาณประกันราคาปาล์มน้ำมัน จัดซื้อเรือดำน้ำ และงบก่อสร้างอาคารรัฐสภา”

แผนภูมิที่ 6

ภาระงบประมาณสวัสดิการของเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิดรูปแบบต่างๆ และเบี้ยงชีพผู้สูงอายุ

ที่มา

คำนวณโดย 101 PUB ประเมินการจากการคาดการณ์ประชากรของ UN World Population Prospects 2019 Revision

2. ขยายสิทธิลาคลอด ปิดช่องว่างการเลี้ยงดูเด็ก

ปัจจุบันสิทธิลาคลอด 98 วัน ของไทยที่ให้เฉพาะแรงงานในระบบประกันสังคมนั้นยังไม่เอื้อให้พ่อแม่เลี้ยงดูเด็กได้อย่างเต็มที่ในช่วงแรกเกิด แม้ล่าสุดรัฐบาลจะขยายวันลาคลอดของข้าราชการหญิงเป็น 188 วัน⁵ แต่สิทธินั้นก็ยังไม่ครอบคลุมถึงพ่อแม่ส่วนใหญ่ในประเทศนี้ที่เป็นแรงงานนอกระบบ รัฐควรพิจารณาขยายวันลาคลอดเป็นอย่างน้อย 180 วันเพื่อให้สอดคล้องกับช่วงเวลา 6 เดือนแรกที่เด็กควรได้รับนมแม่ตามที่องค์การอนามัยโลกแนะนำ

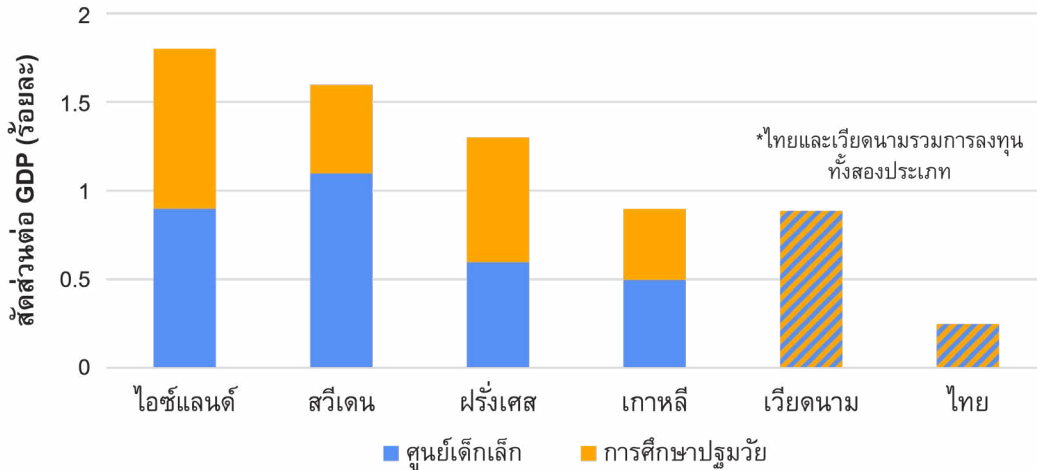
นอกจากนี้ การออกแบบสิทธิลาคลอดยังคงควรคำนึงถึงเกณฑ์อายุขั้นต่ำของสถานรับเลี้ยงเด็กหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไปด้วย (ส่วนใหญ่ของไทยอยู่ที่ 3 ปี) เพื่อช่วยปิดช่องว่างที่พ่อแม่ที่ต้องกลับไปทำงานไม่ต้องดิ้นรนหาทางเลือกอื่นๆ ในการเลี้ยงดูที่มีราคาแพง

3. ศูนย์เด็กเล็ก มีคุณภาพขึ้นได้ หากรัฐลงทุนมากพอ

เวลาเปิด-ปิดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรสอดคล้องกับเวลาการทำงานของพ่อแม่ และรัฐบาลควรพิจารณาปรับอายุขั้นต่ำในการรับเด็กเล็กให้ลดลงเป็น 2 ปีในทางปฏิบัติให้ได้ ประเด็นสำคัญอีกด้านคือ 'คุณภาพ' ของศูนย์เด็กเล็กของรัฐที่ยังไม่ได้มาตรฐานในหลายพื้นที่ การยกระดับคุณภาพต้องอาศัยแรงสนับสนุนด้านงบประมาณจำนวนมากจากภาครัฐ องค์การยูนิเซฟเสนอว่าการลงทุนเพื่อพัฒนาเด็กเล็กในสัดส่วนร้อยละ 1 ของ GDP จะสามารถสร้างผลลัพธ์เชิงคุณภาพได้อย่างแท้จริง⁶ ซึ่งปัจจุบันไทยยังลงทุนเพียงร้อยละ 0.25 ของ GDP เท่านั้น ห่างไกลจากหลายประเทศที่กำลังเร่งพัฒนาและลงทุนในเด็กเล็ก รวมทั้งเพื่อนบ้านใกล้เคียงอย่างเวียดนามที่กำลังเข้าใกล้เป้าหมายการลงทุนในเด็กเล็กที่ร้อยละ 1 ของ GDP

แผนภูมิที่ 7

สัดส่วนการลงทุนด้านการศึกษาระดับปฐมวัยต่อ GDP

ที่มา

คำนวณโดย 101 PUB ประเมินจากการคาดการณ์ประชากรของ UN World Population Prospects 2019 Revision

4. ให้ความรู้กับพ่อแม่ และสร้างกลไกเชิงสังคมเพื่อสนับสนุนการเลี้ยงเด็ก

ท้ายที่สุด ภาครัฐควรสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้และคำแนะนำในการเลี้ยงเด็กแก่พ่อแม่อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ครอบครัวสามารถเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กแต่ละช่วงวัยให้เติบโตอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ ทั้งความรู้ด้านพัฒนาการต่างๆ การส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนาทักษะสำคัญ และการเสริมสร้างประสบการณ์สำหรับเด็ก โดยอาจดำเนินการในรูปแบบของ “โรงเรียนพ่อแม่” ที่ครอบคลุมในหลายพื้นที่ของประเทศ รวมไปถึงควรรีเริ่มสร้างกลไกเชิงสังคมที่ช่วยสนับสนุนการเลี้ยงดูเด็ก เช่น การให้คนในชุมชนสามารถช่วยดูแลเด็กแทนได้ ในกรณีที่พ่อแม่ต้องทำงาน

ชุดนโยบายเหล่านี้อาจไม่ได้ช่วยกระตุ้นให้คนมีลูกเพิ่มขึ้นและแก้ปัญหาเด็กเกิดน้อยได้อย่างตรงไปตรงมา แต่เป็นการมองสาเหตุของปัญหาในระดับที่ใหญ่กว่าการตัดสินใจของปัจเจก และเน้นการปรับเปลี่ยนระบบนิเวศของการดูแลและพัฒนาเด็กในระยะยาว ซึ่งในทางหนึ่งก็จะเป็นการช่วยลดภาระพ่อแม่ในการเลี้ยงดูเด็ก อาจเสริมแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่เห็นว่าการมีลูกไม่ได้สร้างความยากลำบากให้กับชีวิตของพวกเขามากนัก และที่สำคัญคือเพื่อสร้างสังคมที่มีคุณภาพ เอื้อต่อการให้เด็กทุกคนได้เติบโตอย่างเต็มศักยภาพ และทำตามความฝันได้อย่างเต็มที่

รายการอ้างอิง

1. มนสิการ กาญจนะจิตรา และคณะ, การส่งเสริมการมีบุตรผ่านการสร้างสมดุลระหว่างการทำงานและการสร้างครอบครัวที่มีคุณภาพ, 2559. <https://www.knowledgefarm.in.th/wp-content/uploads/2016/09/birth-promotion.pdf>

2. Liao, Lusi and Sasiwimon Warunsiri Paweenawat, ““Gold Miss” or “Earthy Mom”? Evidence from Thailand,” *PIER Discussion Paper*, no. 110 (July 2019). https://www.pier.or.th/files/dp/pier_dp_110.pdf.

3. Liao, Lusi and Sasiwimon Warunsiri Paweenawat. “Parenthood Penalty and Gender Wage Gap: Recent Evidence from Thailand,” *PIER Discussion Paper*, no. 102 (January 2019). https://www.pier.or.th/files/dp/pier_dp_102.pdf.

4. TDRI และ EPRI, รายงานการประเมินผลกระทบโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด, 2562. <https://uni.cf/3O2DFP0>.

5. มติคณะรัฐมนตรี 11 มกราคม 2565, <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/50437>.

6. UNICEF, *Benchmark for Early Childhood Services in OECD Countries*, 2008. https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/iwp_2008_02_final.pdf

ผู้วิจัยหลัก

เจนิตตา จันทวงษา

ติดต่อ

jenitta.jun@gmail.com

contact.101pub@gmail.com

นักวิจัยนโยบายสาธารณะ 101 PUB ชอบคิด อ่าน เขียน และแลกเปลี่ยนกับผู้คนในเรื่องการเมือง สิทธิมนุษยชน และความยุติธรรมทางสังคม เชื่อว่านโยบายสาธารณะเป็นเรื่องของทุกคนและสร้างการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้

ศูนย์ความรู้นโยบายเด็กและครอบครัว (คิด for คิดส์)

ศูนย์วิจัยและสื่อสารความรู้เพื่อตอบโจทย์อนาคต มุ่งวิเคราะห์ ออกแบบ เผยแพร่ความรู้ และขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านเด็ก เยาวชน ครอบครัว และการเรียนรู้ เพื่อเป็นฐานสนับสนุนทางวิชาการให้กับสำนักสนับสนุนสุขภาวะเด็ก เยาวชน และครอบครัว สสส. และภาคีเครือข่าย

 www.kidforkids.org

 คิด for คิดส์

 @101_PUB

 @101_pub

 contact.101pub@gmail.com